

Людмила Стрільчук^{1} – Луцьк,
Василь Притулюк^{2**} – Луцьк*

Культурна спадщина українсько-польського порубіжжя: проблеми збереження (на прикладі костельної архітектури)

За, фактично, столітню історію сусідських відносин українці та поляки, проживаючи на порубіжних територіях, творили не просто, багато у чому, спільну історію, але й доклалися до творення архітектурних об'єктів, що нині складають спільну історико-культурну спадщину, яка нині є не просто пам'ятками архітектури, але й об'єднує цілі покоління українців та поляків. Серед численних об'єктів акрхітектурної культурної спадщини: палацово-паркових комплексів, міських будівель чи фортифікаційних споруд особливе місце посідають об'єкти культової архітектури, зокрема костели. Саме про костельну архітектуру пропонуємо вести розмову у представленій статті, адже вона є яскравим увиразненням культурної багатогранності українсько-польського порубіжжя.

Волинь обрана для дослідження не випадково, адже це регіон, де тісно переплетені українські та польські традиції, культурні впливи, національні ментальності українців та поляків. Проживаючи на порубіжжі обидва народи, впродовж століть, надбали чималий історичний спадок, що зітканий із добросусідських відносин та міжнаціональних конфліктів, близькості мов і культур та намагнь українців і поляків на одних і тих же теренах утвердити

^{1*} Людмила Стрільчук – Доктор історичних наук, професор, завідувач кафедрую всесвітньої історії Волинського національного університету імені Лесі Українки, ORCID: 0000-0002-0700-6080, e-mail: strilchuk.lyudmila@vnu.edu.ua

^{2**} Василь Притулюк – Доктор PhD зі спеціальності «Історія та археологія», лаборант кафедри національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки,

ORCID: 0009-0006-7462-5136, e-mail: Prytuliuk.Vasy@vnu.edu.ua

власну національну державність³. Склалося так, що впродовж тривалих історичних періодів досліджуваний регіон входив до складу різних держав: Першої та Другої Речі Посполитої, Російської імперії, тощо. Плин історії наклав свій відбиток не лише на культуру та ментальність мешканців Волині, але й віддзеркалився у етнічному та конфесійному розмаїтті, одним із аспектів якого є культова, зокрема, костельна архітектура.

Сакральна архітектура українсько-польського порубіжжя є своєрідним маркером національної ідентичності для обох народів, увиразненням національно-культурних відмінностей і у той же час, свідченням глибокого взаємопроникнення культур. Архітектурні пам'ятки культової архітектури увібрали у себе історію, виступаючи, власне, історичним джерелом. Саме тому і з українського, і з польського боків, з моменту здобуття державної незалежності, існувало чітке усвідомлення важливості двосторонньої співпраці у справі охорони, відбудови та реставрації церковної архітектури. Більше того, усвідомлення факту, що церковна архітектура порубіжжя є елементом спільної культурної спадщини спонукало українську та польську сторони до співпраці на державному рівні у справі відбудови та реставрації культових споруд. До відбудови та відновлення храмів активно долучалися і релігійні громади.

Як уже йшлося, автори статті обрали для дослідження та аналізу південно-західну Волинь, включаючи до цього поняття Луцький та Володимирський райони. Саме на прикладі запропонованих терен спробуємо простежити особливості збереження костельної архітектури, як елементу культурної спадщини українсько-польського порубіжжя.

Отож, розпочнімо. Першим у нашому огляді буде бароковий костел у місті Берестечку – костел Святої Трійці, збудований між 1711 та 1726 роками. Ініціаторами і засновниками будівництва костелу були брати Томаш та Ян Карчевські, що володіли маєтком у Берестечку⁴. Відомо, що у 70-х роках XVIII століття костел

³ Стрільчук Л. Історія з присмаком гіркоти: стереотипи та міфи в українсько-польських відносинах. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Історія*. Чернівці: Чернівець.нац.ун-т ім. Ю. Федьковича, 2026. № 1. С. 81.

⁴ Rąkowski G. Kresowe rezydencje: zamki, pałace i dwory na dawnych ziemiach wschodnich II RP. Tom IV. Województwo Wołyńskie. Warszawa, 2025. S. 62.

Вигляд костелу Святої Трійці у XIX столітті

перебудовувався Яном Якубом Замоським і з того часу, до середини XX століття, костел Святої Трійці у Берестечку залишався однією із найбільших культових споруд.

Друга світова війна, що накрила своїм вогняним крилом Україну, спопелила і костел Святої Трійці. У 1944 році через пожежу було знищено конструкцію даху, внутрішнє оздоблення та частину меблів костелу. Як відомо, храм мав вісім вівтарів, був оздоблений картинами з епізодами битви під Берестечком, дерев'яними скульптурами та унікальними іконами. Також тут були орган і хрещальня з білого мармуру⁵. Сам костел, як і його внутрішнє оздоблення, зазнало значних ушкоджень у роки Другої світової.

У повоєнний, радянський період, фактично по усіх теренах Західної України, відбувалося нищення храмів, конфіскація церковного майна, переслідування священників та мирян за їхній

⁵ Зі стіни «дивиться» снаряд, а на вівтарі смажать голубів: чим живе костел Святої Трійці у Берестечку. *Район Горохів*. URL: <https://gorohiv.rayon.in.ua/topics/384249-zi-stini-divitsia-snariad-a-na-vivtari-smazhat-golubiv-chim-zhiv-kostel-sviatoyi-triit-si-u-berestechku-foto> Дата звернення: 29.07. 2026 р.

релігійний світогляд, навішування ідеологічних ярликів у період розквіту «войовничого атеїзму»⁶. Не оминула трагічна доля і костел у Берестечку. Радянська влада, відома своїм відношенням до культових споруд, пристосовує, вигоріле приміщення костелу, під склад сільськогосподарської продукції уже з 1945 року. Фактично, до рубежу 80–90-х років XX століття костел перебуває у занедбаному стані та поступово руйнується.

Нищення культових споруд та релігійні заборони, у радянський період, призвели до формування культурної пам'яттєвої травми на українсько-польському порубіжжі, і, як наслідок, формування специфічних особливостей світогляду та психології його мешканців. Релігійна ситуація на українсько-польському порубіжжі 40–80-х років XX століття спричинила і до формування специфічних особливостей релігійної ідентичності⁷.

Особливістю рисою усіх досліджуваних у статті пам'яток костельної архітектури стало те, що лише з моменту здобуття Україною незалежності, відбуваються зрушення у справі

Вигляд костелу Святої Трійці у 60-х роках XX століття

⁶ Хом'як П. Римо-католицьке духовенство Львівської та Луцької дієцезій у 1939–1991 роках: особливості діяльності: монографія. Рига, Латвія: Baltija Publishing, 2025. С. 147.

⁷ Стрільчук Л., Хом'як П. Релігійна ідентичність українсько-польського порубіжжя: особливості та кнтраверсії. *Healing Memory: the culture of memory as a technology of recovery : Scientific monograph*. Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2026. Р. 235.

відбудови та реставрації культових архітектурних об'єктів⁸. Частково, такі зміни, торкнулися і костелу Святої Трійці у Берестечку. Поверхневий ремонт храму було здійснено на початку 90-х років ХХ століття, а у 1996 році костел було передано у користування греко-католицькій громаді. Однак, невелика кількісно, громада греко-католиків не змогла забезпечити реставрацію та підтримку храму у задовільному стані.

Оскільки основна частина храму була непридатна для використання, греко-католики облаштували місце для молитви при вході – оббили стелю і частину стіни вагонкою, де й здійснювалися богослужіння⁹. Більшість декору та оздоблення храму, що були знищені у роки Другої світової війни, не вдалося відновити, а частина вівтарних скульптур та дві великі картини з бічних вівтарів, що вціліли після пожежі та радянського періоду, були передані для Львівської національної галереї мистецтв, де зберігаються до нині (сховища в Олеську).

У 2001 році Берестечко відвідує тогочасний Президент України Леонід Кучма, візит якого було приурочено до річниці Берестечківської битви. Очевидно, що саме із візитом Президента були пов'язані ремонтні роботи у костелі Святої Трійці, зокрема, було перекрито дах. Однак, виявилось, що ремонт було виконано не якісно, оскільки за десятиліття по тому, він знов став протікати.

На початку 2000-х років з Республіки Польща надійшла пропозиція до міської влади Берестечка щодо реставрації костелу Святої Трійці, зокрема, про це писали ЗМІ Горохівщини (районного центру). Однак, через неузгодженість фінансових питань реставрацію так і не розпочали (неузгодженості полягали у різниці фінансових підходів та юридично-правової бази щодо кошторисної документації). А між тим, досліджуваний костел внесений до реєстру пам'яток, про що свідчить і табличка на стінах костелу із надписом:

⁸ Притулюк В. Українсько-польське порубіжжя – порубіжжя релігій: становище Греко-католицької, Римо-католицької та Православної церков у 90-х роках ХХ – на початку ХХІ століття. *Катедральні записки. Вип. 1: Міжконфесійні відносини в Україні: історія та сучасність (до 650-річчя заснування Луцької дієцезії)*: кол. Монографія/відп. ред П. Хомяк. Суми: Університетська книга, 2025. С. 142–143.

⁹ Зі стіни «дивиться» снаряд, а на вівтарі смажать голубів: чим живе костел Святої Трійці у Берестечку. *Район Горохів*. URL: <https://gorohiv.rayon.in.ua/topics/384249-zi-stini-divitsia-snariad-a-na-vivtari-smazhat-golubiv-chim-zhive-kostel-sviatoyi-triit-si-u-berestechku-foto> Дата звернення: 29.07. 2026 р.

«Пам'ятка архітектури та містобудування. Охороняється державою. Пошкодження карається законом».

На сьогодні у костелі Святої Трійці збереглася частина пошкодженого ліпного оздоблення, фрагмент розбитої епітафійної дошки, що належала місцевому власнику маєтку графу Віктору Вітославському, та невеликі фрагменти поліхромії створеної у другій половині XVIII століття священником Юзефом Прехтлем (фрески із біблійними сюжетами)¹⁰.

Поруч із храмом збереглася двоповерхова барокова дзвіниця, на другому поверсі якої розташовані три відкриті аркади, де розміщувалися дзвони. Дзвони, до сьогодні, не збереглися. Поряд, також, знаходиться одноповерхова парафіяльна будівля, що нині обладнана під ресторан.

До архітектурного комплексу костелу входить і крипта – підземне приміщення, яке слугувало для поховання або зберігання мощей святих. У радянський період із неї розікрали усе цінне. Скоріш за все, всередині залишились лише фрагменти кісток

Сучасний вигляд костелу Святої Трійці у Брестечку (ззовні)

¹⁰ Rąkowski G. Kresowe rezydencje: zamki, pałace i dwory na dawnych ziemiach wschodnich II RP. Tom IV. Województwo Wołyńskie. Warszawa, 2025. S. 63.

Сучаний вигляд костелу Святої Трійці у Берестечку (у середині)

похованих людей. Час від часу тут копають «чорні археологи», сподіваючись на легкий заробіток.

Стан костелу Святої Трійці, що у Берестечку (нині Луцького району), увиразнюють, неведені вище, світлини, як і той факт, що сакральний архітектурний об'єкт потребує відновлення та реставрації. Зважаючи на нині триваючу війну не складно припустити, що кошти на порятунок будівлі, ближчим часом, виділені не будуть.

І ще одна важлива ремарка, що стосується руйнувань костелу Святої Трійці. У ґрунтовному виданні Польського інституту національної пам'яті «Кресові резиденції. Том IV. Воєводство Волинське», що вийшов друком у 2025 році за авторством Грегора Раковського, у інформації про досліджуваний храм зустрічаємо такі рядки: «... у 1944 році костел підпалили прихильники Бандери...» (ст. 62)¹¹. А між тим відомо, що підчас наступу радянських військ храм втрапив під вогонь радянської артилерії, через що був сильно пошкоджений та сталася пожежа. Даний факт підтверджується і наявністю на сьогоднішній день у стіні костелу радянського снаряду, який пробив стіну, але так і не вибухнув. Про що, також, неодно-

¹¹ Rąkowski G. Kresowe rezydencje: zamki, pałace i dwory na dawnych ziemiach wschodnich II RP. Tom IV. Województwo Wołyńskie. Warszawa, 2025. S. 62.

разово писала місцева преса¹². Нажаль, навіть поруйновані архітектурні споруди не перестають бути предметом маніпуляцій з польського боку.

Дещо по-іншому склалася ситуація навколо августинського костелу Святої Трійці, що у Затурцях (нині Володимир-Волинського району).

Костел було збудовано власником місцевого маєтку Валеріаном Підгородинським у період 1642–1646 років на місці попередньої дерев'яної церкви. Належав він до монастирського комплексу отців Августинів. З часом втратив свій оригінальний вигляд, а у 1832 році, після польського повстання, монастир було закрито російською імперською владою, а сам храм перейшов у підпорядкування до єпархіального духовенства¹³.

У роки Першої світової війни (у 1915 році) сакральна споруда зазнала значних руйнувань. Як відомо, за підсумками Першої

Троїцький костел у Затурцях

¹² Зі стіни «дивиться» снаряд, а на вівтарі смажать голубів: чим живе костел Святої Трійці у Берестечку. *Район Горохів*. URL: <https://gorohiv.rayon.in.ua/topics/384249-zi-stini-divitsia-snariad-a-na-vivtari-smazhat-golubiv-chim-zhive-kostel-sviatoyi-triitsi-u-berestechku-foto> Дата звернення: 29.07. 2026 р.

¹³ Rąkowski G. Kresowe rezydencje: zamki, pałace i dwory na dawnych ziemiach wschodnich II RP. Tom IV. Województwo Wołyńskie. Warszawa, 2025. S. 73.

світової війни Польська держава відносила контроль над Волинню і доклалася до відбудови храму у 1932–1933 роках. Особливістю костелу Святої Трійці у Затурцях стало те, що він став однією із небагатьох сакральних споруд на Волині, де було відновлено богослужіння.

Другий прихід більшовицьких рад означав складні часи для католиків, так, у 1946 році костел було закрито, а брак великих капітальних споруд, ймовірно, врятував храм від повного руйнування. Уже з прикінця 40-х років XX століття у сакральній споруді організовують сільський клуб (до 1960-го року), а згодом його перетворено на будівельний склад та базу хімічних добрив.

Вигляд костелу Святої Трійці наприкінці 80-х років XX століття

Як відомо від початку 90-х років XX століття, із моменту здобуття Україною незалежності, активізувався громадсько-релігійний рух, зокрема, і католицької громади, щодо повернення, відбудови та реставрації храмів¹⁴. У 1992 році Затурцівський костел Святої Трійці повертають католицькій громаді. Уже на 1994 рік костел було повністю реставровано і, фактично, з того часу і до сьогодні він є діючим.

Храм збудовано у стилі раннього бароко, він являє собою тринефну базиліку прямокутної форми із видовженим напівкруглим вівтарем та єдиною келією. У минулому костел виконував функції оборонної споруди, про що свідчать товсті стіни та стрільні прорізи, що збереглися у вівтарній частині. Висока чотириохповерхова чотирикутна вежа із червоної цегли, що примикає до костелу, добудована у міжвоєнний період. Фасад скромно оздоблений пілястрами, горизонтальними ліпними напівкруглими вікнами.

Щодо внутрішнього оздоблення храму, то інтер'єр його розділений на нефи чотирма колонами. Головний неф перекритий циліндричним склепінням. Сучасний дизайн інтер'єру костелу дуже

Сучасний вигляд Троїцького костелу у Затурцях

¹⁴ Притулюк В. До питання охорони пам'яток церковної архітектури на українсько-польському прикордонні у 90-х роках XX століття. *Старий Луцьк: науково-інформаційний збірник. Випуск XVIII*. Луцьк: Вежа-Друк, 2023, С. 326–327.

Внутрішнє оздоблення Троїцького костелу

скромний. Повторно ремонтно-реставраційні роботи у Троїцькому костелі Затурців здійснювалися у 2013 році¹⁵. Що примітно, що кошти на реставрацію було виділено приватною особою – народним депутатом України С. Мартиняком.

Відомо, що до Другої світової війни у Троїцькому костелі зберігалася ікона Діви Марії у срібному вбранні (ікона XVII століття). Під час війни цінну ікону було перевезено до церкви Тератині, що поблизу Грубешова, де вона знаходиться до сьогодні. А у 1994 році, після відкриття храму після реставрації, костел освячував львівський єпископ Маркіян Трофім'як, він же подарував та встановив у Троїцькому костелі Затурців, копію вивезеної у роки війни ікони Діви Марії¹⁶.

Одібрані для дослідження католицькі храми: костел Святої Трійці у Берестечку та Троцький костел у Затурцях мають багато в чому схожу історію, що стосується їхнього спорудження (в одну історичну епоху) і пов'язану із місцевими родинами магнатів меценатів. В обох випадках, дві світові війни наклали важкий відбиток на долю костелів, адже храми зазнали нищення та руйнування. Не менш складною була доля костелів у радянський період, коли будівлі використовувалися не за призначенням, перебували у зане-

¹⁵ AAN w Warszawie. Zesp. Stowarzyszenie «Wspólnota Polska» Ośrodek ds. Polskiego Dziedzictwa Kulturowego poza Granicami Kraju. Sygn. 114. S. 14–17.

¹⁶ Rąkowski G. Kresowe rezydencje: zamki, pałace i dwory na dawnych ziemiach wschodnich II RP. Tom IV. Województwo Wołyńskie. Warszawa, 2025. S. 73.

дбаному стані і руйнувалися. Однак, уже із доби незалежності України, історія костелів діаметрально різниться. Якщо Троїцький костел у Затурцях було, неодноразово, відреставровано і нині він є діючим храмом, то костел Святої Трійці у Берестечку спіткала більш трагічна доля: він повільно руйнується, а коштів на його порятунку так і не було віднайдено.

Ще одна історія порятунку пам'ятки сакральної архітектури пов'язана із бароковим колегіальним костелом Святої Трійці, що у Олиці. Точна дата заснування католицької парафії в Олиці невідома, але появу її пов'язують із іменем Павла Яновича Монтигердовича, що наприкінці XV століття управляв навколишніми землями і збудував в Олиці першу дерев'яну церкву. Відомо, що за часів князя Миколи Радзивіла «Чорного» храм був захоплений кальвіністами. Князь Микола Радзивіл будує в Олиці у середині XVI століття муровану церкву, яка збереглася до нині і відома, як церква Святих Петра та Павла.

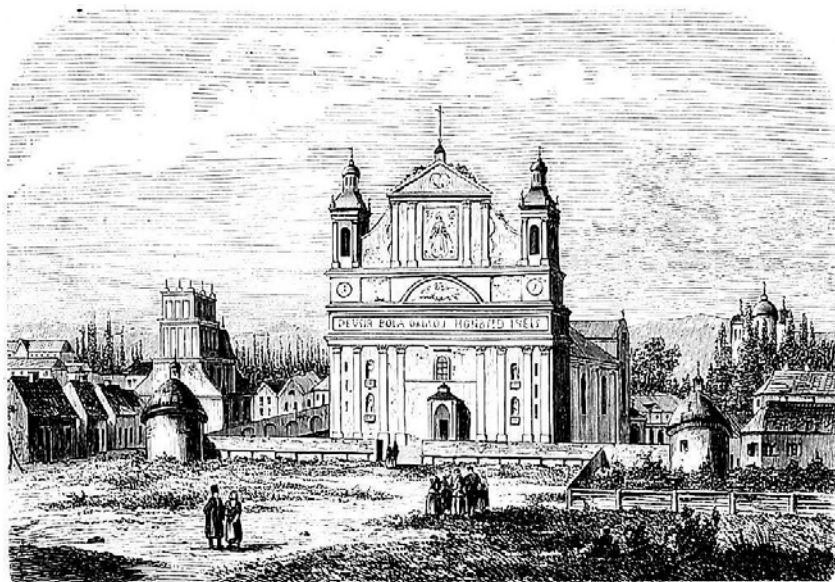
Син Миколи Радзивіла, перший олицький ординат та маршалок литовський, князь Станіслав Радзивілл «Благочестивий» відмовився від кальвінізму у 1574 чи 1575 роках, вигнавши кальвіністів із Олики став побожним католиком та збудував новий дерев'яний храм у 1588 році, поблизу кам'яної церкви, очевидно вважаючи її замалою¹⁷.

За часів сина князя Миколи Радзивілла – третього олицького ордината Альбрехта Станіслава Радзивілла, за наполегливих клопотань останнього, церкву було підвищено до рангу колегіальної, після чого третім олицьким ординатом розпочинається будівництво великого цегляного костелу. Новий мурований костел збудовано у період 1635–1640 років, головним чином на кошт пожертвувань Альбрехта Станіслава Радзивілла¹⁸. Костел будувався на взірець римського храму Іль-Джезу (відомо, також, що чимало коштів на будівництво храму пожертвував князь Микола-Юрій Чорторийський¹⁹). Новозбудований олицький костел вважався

¹⁷ Rąkowski G. Kresowe rezydencje: zamki, pałace i dwory na dawnych ziemiach wschodnich II RP. Tom IV. Województwo Wołyńskie. Warszawa, 2025. S. 229.

¹⁸ Русина О. Радзивілли та Україна: культурні конотації. *Український історичний журнал*, 2015, № 2 (521). С. 113–130.

¹⁹ Latacz E. Czartoryski Mikołaj Jerzy, na Kłewaniu i Żukowie (†1662). *Polski Słownik Biograficzny*. Kraków, 1937. T. IV/1, zeszyt 16. S. 295.

WIDOK MIASTA OLYKI

Малюнок костелу, XIX століття, автор не відомий

на той час найгарнішим храмом Волині. Проект храму належить італійцям Бенедетто Моллі та Джованні Маліверна. Свій внесок у будівництво внесли також скульптори Мельхіор Ерленберг і Міхал Германус. Костел було освячено у 1640 році луцьким єпископом Анджеєм Гембицьким.

Костел служив родинним мавзолеєм, у його підвалах були поховані члени родини Радзивіллів, капітульні каноніки та парафіяльні священники. У 1638 році при колегіальному костелі князем Альбрехтом Станіславом Радзивіллом було засновано світський коледж, академічну школу підпорядковану Замойській академії та теологічну семінарію²⁰.

У роки Першої світової війни колегіальний костел Святої Трійці зазнав незначних руйнувань і був повністю відновлений у 1920 році, а капітула католицької колегії проіснувала до 1945 року. Радянська

²⁰ Русина О. Радзивілли та Україна: культурні конотації. *Український історичний журнал*, 2015, № 2 (521). С. 113–130.

Вигляд колегіального костелу Святої Трійці, що в Олиці,
світлина початку XX століття

Вигляд колегіального костелу Святої Трійці на початку 90-х років
XX століття

влада зачинила її, після чого чудова пам'ятка архітектури поступово почала руйнуватися. Після Другої світової війни у приміщенні костелу розміщувалися склади, а за деякими даними колгоспні стайні²¹. З 60-х років XX століття будівля повністю занедбана, інтер'єр зруйновано, а могили, що знаходилися у підвалах осквенено.

Колегіальний костел Святої Трійці, що в Олиці було передано вірним Римо-католицької церкви у 1997 році, хоча католицька громада в Олиці відновилася ще у 1991 році, на той час, центом громади став, відносно неушкоджений храм Святих Петра та Павла. Одразу тоді ж, у 1997 році, костел було частково реставровано, а з 2013 року розпочато комплексну реставрацію храму.

Власне, розпочаті у 2013 році реставраційні роботи у колегіальному костелі Святої Трійці в Олиці стали найбільшим проектом відновлювальних робіт, що здійснюється за польський кошт за кордоном. Реставрація костелу здійснювалася в межах програми «Охорона культурної спадщини за кордоном»²². Над відновленням повністю втрачених елементів в оздоблені костелу працювали польські фахівці, що мали великий досвід схожих робіт (вони після Другої світової війни повністю відбудовували польські міста). Реставрація велася на основі графічно збережених знахідок, малюнків та світлин²³. Уже на 2019 рік було повністю завершено реставраційні роботи фасаду костелу, а з початку 20-х років XXI століття розпочалися активні відновлювальні роботи інтер'єру споруди.

З 2018 року було розпочато консервацію та часткову реконструкцію головного вівтаря. Настінні розписи та полотна, що прикрашали костел, головним чином, втрачено, відомо лише, що шість великих полотен із оздоблення храму, що зображали сцени із життя Діви Марії, у 1961 році, були перевезені до Львова і, наразі, є частиною колекції Львівської картинної галереї.

Культурна спадщина українсько-польського порубіжжя, зокрема архітектурна, є надзвичайно багатою та багатогранною. Нажаль, далеко не усі архітектурні об'єкти, на сьогодні, пере-

²¹ Rąkowski G. Kresowe rezydencje: zamki, pałace i dwory na dawnych ziemiach wschodnich II RP. Tom IV. Województwo Wołyńskie. Warszawa, 2025. S. 229.

²² Польща продовжує реставрацію унікальної спадщини на Волині. URL: <https://www.golos.com.ua/article/382233> Дата звернення: 18.08. 2026 р.

²³ В Олиці поляки відновлюють костел. URL: <https://kivertsi.rayon.in.ua/news/36159-v-olitsi-poliaki-vidnovliuiut-kostel> Дата звернення: 18.08. 2026 р.

Вигляд з костелу на початку 90-х років XX століття

бувають у задовільному стані, що, найчастіше пов'язано із браком коштів на їх консервацію та реставрацію. По-різному, склалася ситуація щодо проаналізованих у статті об'єктів костельної архітектури, і, саме вони, не випадково обрані авторами для розмови, адже це три різних сценарії, три різних приклади, того у якому стані, нині, перебувають пам'ятки костельної архітектурної спадщини: 1) зруйновані

Внутрішній вигляд колегіального костелу Святої Трійці
на початку 2000-х років

Результат реставраційних робіт зовнішнього оздоблення костелу

Результат реставраційних робіт зовнішнього оздоблення костелу

Сучасний вигляд костелу (ззовні)

Сучасний вигляд костелу (ззовні)

Сучасний вигляд колегіального костелу Святої Трійці (з середини)

та не відреставровані; 2) відновлені коштом місцевих громад та на кошти меценатів; 3) відновлені у межах державних програм, коштом РП.

А між тим, збереження архітектурної спадщини – це більше, ніж просто відновлення старовинних будівель. Це збереження не тільки архітектури, а й культурної ідентичності українсько-польського порубіжжя. Повага до минулого – це шлях до майбутнього. Як бачимо, попередній історичний період, пов'язаний із радянською добою, вніс чимало негативних тенденцій щодо функціонування архітектурних пам'яток за їх прямим призначенням та суттєво вплинув на їхнє збереження. І важливо, що на початку 90-х років XX століття і для України, і Республіки Польща із однаковою актуальністю постала проблема відбудови та реставрації культових об'єктів, які були занедбані, або ж частково зруйновані

у роки радянського «войовничого атеїзму». Проте, лише розуміння важливості та критичності ситуації щодо збереження архітектурної культурної спадщини не достатньо. Новопосталі молоді незалежні держави на початку 90-х років XX століття зіткнулися із дефіцитом бюджетних коштів, тому стан багатьох пам'яток архітектури (у даному випадку маються на увазі не лише культові споруди) погіршувався і після 1991 року²⁴.

Процес консервації та реставрації архітектурних пам'яток є тривалим та дороговартісним. Нині, в умовах триваючої війни і Російською Федерацією, з українського боку суттєво скорочено фінансування на реставрацію об'єктів культурної спадщини. Залишається сподіватися, що після завершення війни кошти на відновлення історичних архітектурних пам'яток буде віднайдено.

І, на сам кінець, хотілося б звернути увагу і на той факт, що Церква на порубіжжі, відіграє особливо важливу роль у збереженні традицій та ідентичності його мешканців. Окрім того, впродовж 90-х років XX – на поч. XXI століття, Римо-католицька церква, як і інші Церкви порубіжжя, шукали компромісних рішень у трактуванні історичних подій минувшини та проводили політику сприяння толерантності у суспільствах, що є надзвичайно важливим для еволюційної трансформації історичної пам'яті²⁵. Адже, як відомо, XX століття загалом, і події Другої світової війни, що позначилися українсько-польським міжнаціональним конфліктом, зокрема, є надзвичайно важливою складовою історичної пам'яті, особливо, для мешканців порубіжжя, а порозуміння українців та поляків значною мірою залежить і від позиції Церкви.

ABSTRACT

This article examines issues related to the preservation of cultural heritage in the Ukrainian-Polish border region, using Catholic church

²⁴ Стрільчук Л. Історична пам'ять українсько-польського порубіжжя: особливості та специфіка (на прикладі відбудови та реставрації культових споруд). *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. Число 34. Видавничий дім «Гельветика», 2026. С. 103–104.

²⁵ Голак-Горбачевська Т. Римо-католицька Церква у Львові на початку XXI століття: взаємини з Українською греко-католицькою Церквою. *Катедральні записки. Вип. 1: Міжконфесійні відносини в Україні: історія та сучасність (до 650-річчя заснування Луцької дієцезії) : кол. Монографія/ відп. ред П. Хомяк*. Суми: Університетська книга, 2025. С. 146.

architecture as an example. The subject of the study is three Catholic churches in southwestern Volyn: the Baroque church in the town of Berestechko the Church of the Holy Trinity, built between 1711 and 1726, the Church of the Holy Trinity in the village of Zaturtsi, built between 1642 and 1646; and the Baroque collegiate Church of the Holy Trinity in the village of Olyka, built between 1635 and 1640.

It is noted that the cultural heritage of the Ukrainian-Polish border region, particularly its architectural heritage, is exceptionally rich and multifaceted. Unfortunately, not all architectural sites are currently in satisfactory condition, a situation most often attributed to a lack of funds for their conservation and restoration. The situation varies for the examples of Catholic church architecture analyzed in this article, and it is no coincidence that the authors chose these specific examples for discussion, as they represent three different scenarios, three different examples of the current state of these monuments of Catholic architectural heritage: 1) destroyed and not restored; 2) restored at the expense of local communities and with funds from patrons; 3) restored as part of government programs, funded by the Republic of Poland.

The preceding historical period, associated with the Soviet era, introduced numerous negative trends regarding the use of architectural monuments for their intended purposes and significantly affected their preservation. It is important to note that in the early 1990s, both Ukraine and the Republic of Poland faced the equally pressing problem of rebuilding and restoring religious sites that had been neglected or partially destroyed during the years of Soviet "militant atheism." However, merely understanding the importance and urgency of the situation regarding the preservation of architectural cultural heritage is not enough. The newly independent states in the early 1990s faced a shortage of budgetary funds, so the condition of many architectural monuments (in this case, not limited to religious buildings) continued to deteriorate even after 1991.

Keywords: cultural heritage, church architecture, the Ukrainian-Polish border region, restoration, heritage preservation, churches, Volyn, Ukraine, Republic of Poland, borderlands, Ukrainians, Poles, historical memory, identity, national policy, community.